

művész kezdeti pályaszakaszának kiindulási pontjaitól (Maurer Dóra korai, újjító rézkarcaitól, Gáyor Tibor absztrakt-expresszív tasiszta kompozícióitól) kezdve a mindkettőjük munkásságát más-más előjellel fémjelző struktúraelvű, analitikus szemléletmódon alapuló konstruktív-konkrét művek kidolgozásán át a nyelvként használható vizuális rendszer megalkotásáig, és a rendszerből kivetítő utak feltérképezéséig.

Maurer Dóra visszaemlékezése az általuk létrehozott SUMUS-csoport működéséről a személyes életrajz mellett a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas évek művészeti eseményeit dokumentáló korrajzzá szélesedik, amelyből igen plasztikusan bontakozik ki a nyugati művészeti élet és a vasfüggöny mögötti alkotók közti kapcsolatok létrejöttének története.

Gáyor Tibor szövege a Fészek Galériában 1988-ban rendezett, a SUMUS-csoport működését dokumentáló kiállítássorozat katalógusába íródott, az alkalmi beszédhelyzet kívánalmait azonban jóval meghaladva a konstruktív-geometrikus-konkrét művészet akkori/jelenlegi helyzetét megfogalmazó manifesztumszerű önmeghatározássá terbélyesedik.

A szövegekben és a szövegek között elhelyezett, nagyjából a korszakok szerint rendezett gazdag fotóanyag, amely részben dokumentum, részben műtárgyfotó, azoknak is lehetővé teszi a Maurer Dóra és

Gáyor Tibor életművében való elmélyülést, akik magát a kiállítást nem látták – annál is inkább, hiszen a tanulmányok olvasását a kötet nem segíti a képek oldalszámának megadásával, így az olvasónak a hivatkozott kép keresése során alkalma nyílik alaposan bejárni és megszemlélni a két alkotó műveinek világát.

JUHÁSZ EMESE

(Szerkesztette Maurer Dóra, bilingvis kiadás, Városi Művészeti Múzeum, Győr; 260 oldal)

JUHÁSZ R. JÓZSEF:

Elhajlások. 1986–2002

Gyakran hangoztatott vélekedés, hogy az irodalmi és művészeti folyamatokról nehéz átfogó érvényű kijelentéseket tenni, hiszen ezek nyilvánossága csak többféle középpont köré szerveződő rendszerek széttagolt együtteseként értelmezhető. Juhász R. József tevékenysége olyan irodalmi és művészeti nyelveket kapcsolt össze, amelyek – legalábbis a kilencvenes évek hazai irodalmi és művészeti közgondolkodása felől tekintve – egyaránt peremszerűnek mondhatók. Költészete a nyolcvanas évek közepén a neoavantgárd ihletésű vizuális költészet alakzataihoz kapcsolódott, s az évtized végére két, egymást sok esetben átfedő

irányba bontakozott ki: az új technikai médiumok irodalmi alkalmazása és a performanszművészet lehetőségeinek kiaknázása felé. Művészetének színterét kelet-közép-európai, később, a kilencvenes évek második felétől (részben távol-keleti) performanszművészeti rendezvények biztosították. A nyolcvanas évek végétől a kilencvenes évek közepéig irodalom- és művészetszervezőként is tevékenykedett, többek között Németh Ilonával és Mészáros Ottóval együtt, Érsekújváron.

A vékonyka kötet az érsekújvári Művészeti Galériában 2003 tavaszán rendezett kiállításra épül; az anyagot Helena Markusková informatív tanulmánya vezeti be. Az *Elhajlások* a nyolcvanas évek végének vizuális alkotásaitól átfogóan tekint át Juhász R. József munkásságát, a dokumentáció súlypontjába mégis inkább az utóbbi években bemutatott performanszok kerülnek. A kötetből egy olyan szemléletmód körvonalai bontakoznak ki, amely a kultúrák átjárhatóságának kérdésére egységes, a kelet-európai groteszk nyelvét is felidéző keretek kialakításával keresi a választ.

Juhász performanszművészeti alkotásainak egyik szembetűnő jellegzetessége, hogy abból a jelszövegdékből építkeznek, amelyet az előadások változó kulturális közege kí-

nál; például a *Biciklizés a levegőben* és az *Underground biciklizés* (Szecsuan, 2001) előadása során a művész a haladás és megőrzés jelképeinek ellentétét használta ki, amikor egy gyárkéményre erősítve biciklizett, majd, alkotása ironikus kifordításaképpen, fejfelé lefelé a földbe ásva ismételte meg ugyanezt. A kötet borítóján az előbbi alkotásról készült fénykép látható, a gyárkéményen a kötet címe olvasható, mely így utólagosan – de korántsem esetlegesen – maga is beleszövődik a műbe, ironikus ellentétbe kerülve a kémény egyenesen fölfelé mutató, de elvágott alakjával.

A kötetben közölt alkotások értelmezőjének egyik legfontosabb kérdése az lehet, mennyiben képes Juhász R. József az irodalom hagyományosnak mondható területeitől elszakadó művészi tevékenysége fenntartani a képi eszközök, a szöveg és az előadás „nyelvének” összjátékát. Összekapcsolásuk irodalmi-művészeti hatáslehetőségei ugyanis arra hívhatják fel a befogadó figyelmét, hogy mindhárom jelrendszer esetében igaz a *Halotti beszéd* 1988-ban írt parafrázisának sora: „ten nyelvemben sokuá az idegenek hangoá” (*isa chomu*).

KÉKESI ZOLTÁN

(*Művészeti Galéria, Érsekújvár, 2003, 40 oldal*)